

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Taustatietoa kuntien peruspalveluiden valtionosuusuudistuksesta

HALLITUSPUOLUEIDEN PUHEENJOHTAJAT
12.6.2025

VOS-uudistuksesta syksyllä 2024

- VATT:n laaja tutkimus kuntien palvelutuotannon menoista sote-uudistuksen jälkeisessä tilanteessa julkaistiin 6.9.2024
- Päätös uudesta valmisteluaikataulusta vuoteen 2027, 22.10.2024
- Selvityshenkilöiden ehdotus valtionosuusjärjestelmäksi julkaistiin 16.12.2024

Uudistuksen jatkovalmistelu

- Keväällä 2025
 - VATT lisäselvitys ja virkatyö vieraskielisyydestä
 - Jatkoselvitykset mm. demografiseen kehitykseen liittyen virkatyönä
 - Valtiosihteeriryhmän ja muut poliittiset käsittelyt
- HE lausunnoille syksyllä 2025
- HE eduskuntaan keväällä 2026

Rahoitettavat valtionosuustehtävät

- Peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän uudistus kattaa toimeksiantonsa mukaisesti kuntien järjestämis- ja rahoitusvastuulle kuuluvat palvelut, joista säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (618/2021). Lain soveltamisalaan kuuluvat palvelut ovat karkeasti **varhaiskasvatus, esiopetus, perusopetus, kirjastot, kuntien kulttuuritoimi, asukaskohtaisesti rahoitettava taiteen perusopetus, työvoima- ja kotoutumispalvelut (vuoden 2025 alusta) ja ympäristöterveydenhuolto**. Näihin palveluihin myönnettävä valtionosuus vastaa noin 13 prosenttia kuntien kokonaismenoista.
- Uudistuksen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi lukiokoulutus, nuorisotoimi, liikuntapalvelut sekä useat muut vapaa-ajan palvelut – teatterit, musiikki, yleishallinto, tukipalvelut ja tekninen palvelukokonaisuus.

Uudistuksen reunaehdot

- Ehdotuksia valmisteltaessa selvityshenkilöt ovat pyrkineet mahdollisimman hyvin ottamaan huomioon pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa uudistukselle asetetut tavoitteet ja uudistuksen organisoinnin toimeksianto.
- Valtionosuusjärjestelmän tehtävänä on turvata jokaisen kunnan edellytykset järjestää ja rahoittaa kunnille lailla säädetyt tehtävät kohtuullisella vero- ja maksutasolla. Uudistuksen oikeudellisena reunaehtona on, että se on perustuslain edellyttämällä tavalla hyväksyttävissä rahoitusperiaatteen ja yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta. Tässä kuvatun uudistuksen arvioidaan toteuttavan perustuslain rahoitusperiaatteen ja yhdenvertaisuuden toteutumiselle asettamat reunaehdot.
- Ehdotus on hallitusohjelman mukaisesti kustannusneutraali. Ehdotukset eivät lisää kustannuksia eivätkä koko maan tasolla muuta valtion ja kuntien välistä kustannusten jakoa.

Valtionosuusjärjestelmän perusrakenne

- Kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän perusrakenne ehdotetaan säilytettäväksi nykyisellään.
- Järjestelmä koostuisi jatkossakin tarve- ja olosuhdetekijöistä aiheutuvien kustannuserojen tasauksesta (laskennallisiin kustannuksiin ja lisäosiin perustuva valtionosuus) sekä tulopohjan tasauksesta (verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus/täydennys).
- Järjestelmään sisältyisi edelleenkin eräitä peruspalveluiden rahoituksen ulkopuolisia eräitä. Näitä olisivat korvaukset kunnille työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentumisesta ja korvaukset kunnille vaalikauden aikana tehdyistä veropoliittisista ratkaisuista aiheutuneista verotulojen menetyksistä.
- Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos laskuttaisi jatkossa kunnilta niiden osuudet perustoimeentulotukimenoista mahdollisimman reaaliaikaisesti. Nykyisestä menettelystä, jossa kuntien maksuosuudet toteutetaan vähentämällä ne kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta kahden vuoden viipeellä, ehdotetaan siten luovuttavaksi. Kysymys on vain teknisestä muutoksesta maksumenettelyyn. Tällä ei ole vaikutusta kuntien ja valtion talouteen.

The background of the slide features several abstract, flowing teal lines that sweep across the light gray background, creating a sense of movement and depth. These lines are positioned behind the central text.

Pohjaesitys valtionosuusuudistukseksi

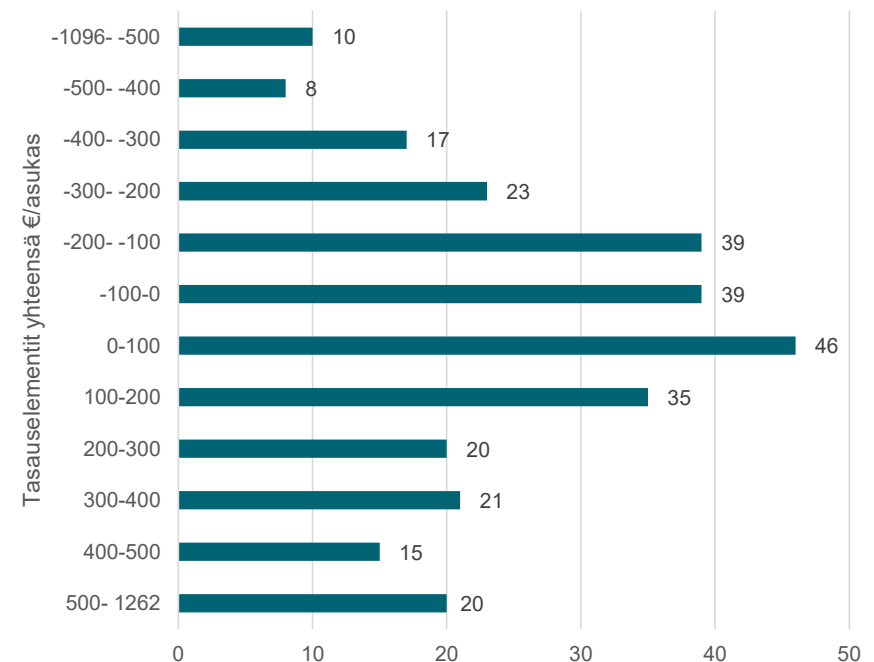
Kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän määräytymistekijöiden muutokset

- Valtionosuusuudistuksen keskeiset muutokset tulevat VATT:n tekemästä tutkimuksesta ja selvityshenkilöiden ehdotuksesta, josta on poikettu poliittisen harkinnan mukaan joiltain osin.
- Muutoksia on tarkasteltu kaksikielisyyden kriteereihin, ulkomaalaistaustaisten määräytymistekijöihin sekä väestönmuutoksen lisäosiin.
 - Valtiosihteeriryhmän alustavien linjausten mukaan kaksikielisyyden kriteerit säilytettäisiin nykytilan ja -säädännön mukaisena
 - Ulkomaalaistaustaisuuden kriteeri painottuu kuntien peruspalvelutehtävien mukaisesti alle 16-vuotiaisiin, joiden yksikköhinta on suurempi kuin 16-vuotiaiden täyttäneiden.
 - Väestönmuutoksen lisäosia on kehitetty, jotta kuntakohtaiset vuosimuutokset olisivat vakaampia.

Sote-uudistukseen liittyvien erien poistaminen valtionosuusjärjestelmästä

- Hyvinvointialueiden perustamiseen liittyvät tasauserät muodostavat monessa kunnassa merkittävän osan kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta ja joissakin kunnissa ne ovat jopa suurin yksittäinen kunnan valtionosuuteen vaikuttava erä.
- On ongelmallista, että kuntien valtionosuuksiin vaikuttaa edelleenkin voimakkaasti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestäminen ennen hyvinvointialueuudistusta, vaikka nämä palvelut eivät enää kuulu kuntien järjestämis- ja rahoitusvastuulle. Kuntien valtionosuuden tulisi perustua sote-uudistuksen toimeenpanoon liittyvien tekijöiden sijasta mahdollisimman pitkälle kuntien vastuulla nykyisin olevien palveluiden rahoitustarpeisiin. Sote-erät ehdotetaan poistettavaksi selvityshenkilöiden ehdotuksen mukaisesti.

Sote-uudistuksen tasaukset, kuntien lukumäärä asukaskohtaisen tasauksen mukaan jaoteltuna

Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus: Järjestelmää arvioidaan kuntien välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta

- Voimalaitosten kiinteistöveron ja kaivosmineraaliveron sisällymistä verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen arvioidaan kuntien välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.
- Nykyisin kunnan kaikista laskennallisista verotuloista huomioidaan alimmillaan vain noin 53 prosenttia tasauksen laskentaperusteissa vuoden 2025 laskelmissa. Koko maan keskimäärä on hieman yli 90 prosenttia.
- Osa voimalaitoskunnista on keskimääräistä korkeamman laskennallisen verotulon kuntia. Siitä huolimatta niille myönnetään nykyperustein keskimääräistä heikomman tulotason kunnille tarkoitettua verotuloihin perustuvaa valtionosuuden tasauslisää. Tämä etu tulee näille kunnille nimenomaan siitä, että voimalaitosvero on jätetty kokonaan tasauksen ulkopuolelle (pl. ydinvoimalat).
- Myös kaivosmineraaliverojen tuotto kohdentuu epätasaisesti kuntiin ja siten tuotto olisi relevanttia huomioida yhteisöveron kaltaisesti järjestelmässä.

Muutosvaikutusten tasaaminen

- Uudistuksella on suuria vaikutuksia yksittäisten kuntien valtionosuuden määrään. Suurimmat muutosvaikutukset aiheutuvat em. sote-uudistuksen tasauselementtien poistamisesta, verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen laskentatavan muuttamisesta ja asukastiheyden perusteella maksettavan valtionosuuden poistamisesta maksettavan valtionosuuden laskentatavan muutoksesta. Lisäksi saaristolain uudistamista koskevat ehdotukset toteutuessaan merkitsevät myös varsin suuria muutoksia monen kunnan valtionosuuksiin.
- Uudistuksen aiheuttamia muutoksia on välttämätöntä tasata valtionosuusuudistukseen sisältyvällä yhdellä kaikkien muutostekijöiden yhteisvaikutuksia tasaavalla järjestelmämuutoksen tasauksella. Tasauserät olisivat useissa kunnissa suuria ja pysyviä.
- Ehdotuksen mukainen tasausjärjestelmä on symmetrinen, suurin hyväksytty valtionosuuden vähennys tai lisäys kolmen vuoden siirtymäkauden jälkeen olisi 180 euroa asukasta kohden. Näihin maksimimuutoksiin siirryttäisiin asteittain siirtymäkauden aikana ja rajat ylittävät muutokset tasattaisiin pysyvällä tasauserällä.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos